

In and out

Claus Peder Pedersen

Denne tekst diskuterer det seneste tiårs arkitektoniske overvejelser af forholdet mellem arkitekturens felt og den omgivende virkelighed.

Stan Allens pragmatisk inspirerede revurdering af relationen mellem teori og praksis er udgangspunkt for denne diskussion der perspektiveres ved hjælp af overvejelser hentet i den aktuelle hollandske og amerikanske arkitekturdebat.

Theory vs. Practice

I år 2000 udgav den amerikanske arkitekt og teoretiker Stan Allen essaysamlingen *Practice. Architecture, Technique and Representation* der består af en række artikler skrevet i perioden 1989–1997. I forbindelse med bogudgivelsen er teksterne blevet forsynet med en introduktion 'Theory vs. Practice' der samtidig er en skitse til en pragmatisk arkitektonisk arkitekturteori baseret på en fornyet forståelse af forholdet mellem teori og praksis. Introduktionen er således andet og mere end en tematisk sammenkædning af bogens artikler, og det er muligt at læse teksten som en præcis tematisering af en række centrale arkitektoniske diskussioner i det seneste tiår.

Teksten tager udgangspunkt i Foucaults definition af begrebet *techné*. *Techné* beskriver en 'praktisk rationalitet styret af et bevidst mål', og Allen hævder med Foucault at arkitekturen bedre kan beskrives med dette begreb end som en eksakt eller ineksakt videnskab. Allen foreslår derfor et opgør med forestillingen om at arkitekturteorien skal forstås som en sammenhængende beskrivelse af et generaliseret arkitektonisk felt. Han påpeger at opdelingen af teori og praksis i arkitekturen er en politisk konstruktion udtænkt af renæssancearkitekten Alberti med det formål at flytte arkitekturen ud af de middelalderlige håndværkslaug og ind i renæssancens 'kongelige videnskaber' med deraf følgende prestige og magt.¹ Han hævder at denne model stadig er generelt accepteret, for eksempel på arkitektskoler, hvor teori ofte forstås som en abstraktion – 'et sæt ideer og koncepter uafhængige af en specifik materiel begivenhed'.

Problemet ved denne konstruktion er at teorien udskilles fra den praktiserede arkitektur. Det betyder ikke nødvendigvis at teorien er uden indflydelse på arkitekturens praksis; men det sker på en ydre og indirekte måde. De to ekstreme konsekvenser af denne adskillelse er dels risikoen for at praksis helt fornægter teoriens betydning, og dels at teorien

uafhængigt af den praktiserede arkitektur forsøger at definere arkitekturens mål og idealer. I begge tilfælde opfattes arkitekturen som et afgrænset felt hvor 'arkitekturens indre' forstået som de koder, metoder og konventioner som arkitekturen som fag betjener sig af adskilles fra 'arkitekturens ydre' der er de eksterne krav, programmer og problemstillinger der udgør arkitekturens forudsætninger.

Allen kalder den første position hvor teoriens betydning benægtes for en 'dum praksis'. Det gør han fordi arkitekturens normer og konventioner naturligvis ikke forsvinder fordi teoretiseringen forkastes; men blot bliver immanente og ureflekterede. Dermed bliver den arkitektoniske praksis bundet til vaner og traditioner der kun vanskeligt kan ændres med det resultat at arkitekturfaget får svært ved at møde ændringer i arkitekturens 'ydre'.

Den anden position, som Allen kalder for 'dum teori', er imidlertid ikke bedre. Her opfattes teorien som et sæt ideale koder og konventioner der fastlægger arkitekturens betydninger og formål uafhængigt af arkitekturens 'ydre'. Teorien bliver her en buffer der skal beskytte arkitekturens idealer mod en korrupperende virkelighed.

Allen foreslår en tredje position, som han kalder for 'pragmatisk realisme', der forsøger at inkorporere en dynamik i forhold til arkitekturens 'ydre'. Denne position skelner ikke mellem teori og praksis. Teorien skal ikke længere opfattes som en adskilt overbygning på praksis; men i stedet blot som en særlig praksis. Den teoretiske praksis adskiller sig naturligvis metodisk og redskabsmæssigt fra den traditionelle praksis; men den bør ifølge Allen fokusere på hvordan udvekslingen mellem arkitekturens 'indre' og 'ydre' etableres.

Allen opfatter ikke arkitekturens 'indre' og 'ydre' som entydigt adskilte domæner, men snarere som åbne delmængder der overlapper og udveksler territorier på forskellige måder. Det betyder ikke at Allen opgiver forestillingen om en specifik arkitektfaglighed konstitueret af særlige metoder og teknikker. Fagligheden skal blot ikke opfattes som en fastetableret sammenhængende helhed, men via dens grænser og evner til at udveksle. Derfor skal den teoretiske praksis heller ikke først og fremmest levere forklaringer på hvad der konstituerer det arkitektfaglige felt, men i stedet udgøre systematisk og metodisk refleksion over hvordan udvekslingen mellem ydre og indre etableres.² Ved at fokusere specifikt på grænsen mellem arkitekturens ydre og indre forskyder Allen samtidig opmærksomheden fra hvad der

karakteriserer arkitekturen til hvordan den konstant konstrueres i en konkret udveksling mellem 'indre' og 'ydre'.

Dette forsøg på at ændre arkitekturteoriens fokus er et opgør med den forudgående arkitektgenerations teoretiske og ideologiske fundament. Det bliver mere tydeligt i Allens indlæg på konferencen 'Things in the Making' hvor han gentager argumentationen for den 'pragmatiske realisme' som et klart formuleret opgør med de seneste tyve års teoretiske og akademiske oprustning af især den nordamerikanske arkitektuddannelse.³ Allen, der selv er produkt af det amerikanske uddannelsessystem, forholder sig kritisk til den fortsatte aktualitet af denne akademisering og gør sig i stedet til fortaler for en 'postteoretisk' arkitektur i tættere dialog med den virkelighed som findes uden for arkitekturens faglige og institutionelle rammer.⁴ Han understreger at postteori ikke skal forstås som antiteori; men lægger samtidig ikke skjul på at han specifikt tager afstand fra to af firsernes teoretiske hovedtemaer som han identificerer som en ontologisk interesse i 'oprindelse og grænser, for specificitet og autonomi' og en semiotisk interesse for 'betydning og repræsentation.' Hans skepsis overfor disse temaer hænger sammen med at disse praksisser netop retter sig mod arkitekturen 'indre' og er optaget af dens grænser, repræsentationsformer og betydningskonstruktioner.

'L'architecture dans le boudoir'

Denne arkitekturopfattelse skildrede den italienske arkitekturteoretiker Manfredo Tafuri tyve år før Allen i det berømte essay 'L'architecture dans le boudoir' hvor han skriver:

Today, he who wishes to make architecture speak is thus forced to resort to materials devoid of all meaning; he is forced to reduce to degree zero every ideology, every dream of social function, every utopian residue. In his hands, the elements of the modern architectural tradition are all at once reduced to enigmatic fragments – to mute signals of a language whose code has been lost – shoved away haphazardly in the deserts of history.⁵

Tafuri analyserer den efter-moderne arkitektur og tolker den som et resultat af den modernistiske avantgardes ideologiske sammenbrud. Han påpeger at tomrummet efter modernismens dominerende ideologi har efterladt arkitekturen uden ydre mål. Det er ikke længere muligt at begrunde den arkitektoniske organisering eksternt ved at henvise til

økonomiske, funktionelle eller rationelle overvejelser og i stedet orienterer arkitekturen sig mod sit 'indre' forstået som sine grænser, repræsentationsformer og betydningskonstruktioner.

I dette vakuum er arkitektens eneste mulighed, ifølge Tafuri, at tage udgangspunkt i arkitekturhistoriens overleverede og nu udtjente strukturelle, semantiske og formelle koder og organiseringer. Denne eftermoderne arkitektur har ingen forestilling om at det er muligt at genskabe kodernes og organiseringernes tabte betydninger; men undersøger dem i stedet kritisk, poetisk og ikke sjældent nostalgisk. Arkitekturen bliver en hermeneutisk praksis optaget af at fortolke de tavse signaler fra et sprog hvis koder er gået tabt – 'tilfældigt skubbet til side i historiens ørken.'

Tafuris stærkt misantropiske tolkning af den eftermoderne arkitekturs eksistensvilkår genfindes i Peter Eisenmans indledning til den amerikanske udgave af Aldo Rossis *The Architecture of the City*. Her beskriver Eisenman modernismens 'syndefald' der efterlod Rossi og hans generation (der, må man formode, også inkluderer den et år yngre Eisenman) med en enorm desillusion.⁶ De modernistiske 'heroer' opstillede enorme arkitektoniske idealer som de ikke formåede at indfri og efterlod derfor den efterfølgende generation af arkitekter en umulig arv udspændt i et uløseligt dilemma. På den ene side havde modernismens idealer ikke længere gyldighed for Eisenman og Rossis generation; men på den anden side var ambitionerne investeret i disse idealer (og skuffelsen over deres manglende succes) fortsat så overvældende at det heller ikke virkede muligt at opstille nye alternative idealer.⁷

Denne skuffelse fører til den tilstand Tafuri beskriver. For Eisenman og Rossi bliver forestillingen om at arkitekturen kan ændre endsige forbedre verden suspekt. De opfatter arkitekturen som et autonomt felt eller med Allens distinktion som et rent 'indre' der ikke er betinget af et korresponderende 'ydre'.

Det betyder ikke at der ikke kan skabes en udveksling mellem arkitekturen og dens omgivelser, den er blot ikke direkte og umiddelbar. Et eksempel på denne forestilling findes i Jeffrey Kipnis (eller var det Peter Eisenmans) reformulering af det modernistiske diktum 'form følger funktion'. I deres udgave bliver det til 'form kan ikke følge funktion før form har muliggjort funktion'. Den formelle organisering af arkitekturen er altså ifølge denne opfattelse mere basal

end de funktioner der udspiller sig i den. Dermed vil en gennemgribende reorganisering af den arkitektoniske forms syntakser, som for eksempel i Eisenmans formelle dekompositioner, ultimativt også ændre brugen af arkitekturen mere radikalt end et analytisk funktionelt arbejde. Omvendt ville Kipnis og Eisenman til gengæld næppe mene det var muligt apriori at sige noget om karakteren af denne brug.

Opgør med forestillingen om arkitektonisk autonomi

Det er den autonome arkitekturopfattelse i bedste fald defensible forestilling om arkitekturens muligheder for at påvirke den omgivende verden som Allen ligesom en række andre arkitekter i singeneration forsøger at finde alternativer til. Alternativer der (igen) søger at finde metoder til aktivt at aktivere sociale, politiske, økonomiske, fysiske og kommunikative forhold i udformningen og tilrettelæggelsen af arkitekturen.

I slutningen af firserne og begyndelsen af halvfemserne begyndte disse alternativer at vise sig. To væsentlige og forskellige bud på alternativer kan illustreres med Rem Koolhaas' 'What Ever Happened to Urbanism?' fra 1995 og Greg Lynns *Architectural Curvilinearity* fra 1993, der begge, mere eller mindre perifert, har tilknytning til den autonome arkitekturdiskussion.⁸

Rem Koolhaas og Office of Metropolitan Architecture (OMA) har arbejdet metaforisk og poetisk med den tidlige modernistiske arkitektur fra tyverne og trediverne siden midten af halvfjerdserne og op gennem firserne. Denne stærkt refererende arkitektur gør at Koolhaas med nogen ret kan regnes som eksponent for den autonome arkitekturdiskussion selvom andre dele af hans produktion peger i andre retninger. For eksempel Koolhaas 'Delirious New York' fra 1976 der fremhæver den populistiske (og populære) amerikanske moderne arkitektur på bekostning af den europæiske akademiske og idealistiske udgave. Fra sidste halvdel af firserne distancerede Koolhaas sig mere tydeligt fra den autonome arkitekturopfattelse. Projekter som *Mediecentrum ZKM* fra 1986 eller *La Grande Bibliothèque* fra 1989 og tekster som 'Bigness or the Problem of Large' og 'What Ever Happened to Urbanism?' er eksempler på et forsøg på at møde det sene tyvende århundredes urbane og sociale udfordringer mindre historisk og mere umiddelbart og direkte.

Mens Koolhaas og OMA har en perifer tilknytning til den autonome diskussion repræsenterer Greg Lynn en yngre generation der er uddannet gennem firserne da den autonome

arkitekturdiskussion var på sit højeste. I de tidlige halvfemsere opstod en interesse for at anvende folden som arkitektonisk organiseringsprincip. Umiddelbart kunne denne interesse tolkes som en umiddelbar videreførelse af dekonstruktivismens komplekse forarbejde; men samtidig indeholder diskussionen også forestillinger om en formelt baseret arkitektur der mere direkte er i stand til at inkorporere forhold uden for et snævert arkitektonisk felt. Greg Lynn er en af de vigtigste og mest ideologiske fortalere for denne diskussion.

What Ever Happened to Urbanism?

Koolhaas' 'What Ever Happened to Urbanism?' er en analyse af byplanlægningen som Koolhaas hævder er forsvundet som disciplin.⁹ En forsvinding der paradoksalt falder sammen med at byen som fænomen er blevet allestedsnærværende. Årsagen til byplanlægningens forsvinding placerer Koolhaas i den modernistiske arkitekturs sammenbrud. Koolhaas' tolkning af den modernes arkitekturs sammenbrud minder på mange måder om Eisenmans: Den modernistiske byplanlægnings enorme ambitioner om at transformere byens kvantitative forhold til kvalitative via 'abstraktion og gentagelse' viste sig ikke at kunne realiseres.

Da den modernistiske planlægning endeligt brød sammen i løbet af tresserne blev situationen ifølge Koolhaas kun endnu værre, og hans modvilje mod Eisenman og Rossis generations arkitektoniske strategier er mindst lige så stærk som hans skepsis overfor modernisternes idealisme og optimisme. Han opponerer i teksten stærkt mod denne generations selvvalgte eksil i forestillingen om arkitekturen som en autonom disciplin og påpeger to træk som kun yderligere forværrede byplanlæggerens muligheder for at agere. Dels genopdagede arkitekterne den klassiske by netop på det tidspunkt hvor udviklingen havde umuliggjort den. Dels fremprovokerede skuffelsen over den modernistiske planlægnings fiasko en stadig mere raffineret kritik af de eksisterende bydannelser uden modsvarende visioner for andre måder at organisere byen på. Resultatet af denne blanding af nostalgi og kritik har været en handlingslammelse der har demonstreret de sidste rester af byplanlægningen som disciplin.

Skønt Koolhaas i store træk deler Eisenmans kritik af den modernistiske arkitektur og i vid udstrækning også skepsissen overfor arkitektdisciplinens muligheder for at agere aktivt i forhold til den omgivende verden når han alligevel, måske på grund af den større historiske afstand til

det modernistiske sammenbrud, til en hel anden konklusion. Han hævder at dette totale sammenbrud giver grundlag for en form for håb. Et håb der i og for sig ikke er begrundet i ydre omstændigheder; men som tager udgangspunkt i en forståelse af det urbane som et kaotisk kvantitativt fænomen og en accept af arkitektfagets totale ydmygelse i forhold til forestillingen om at beherske dette fænomen. I stedet for at være byens skabere skal byplanlæggerne være dens subjekter – aktører i den kvantitative urbanismes kaotiske dynamik.¹⁰ Koolhaas foreslår altså et radikalt forandret syn på arkitektfaget hvor arkitekten frisættes fra forestillingen om (uopnåelig) kontrol og paradoksalt genopdager optimismen gennem det som Koolhaas humoristisk kalder en 'nietzscheansk frivolitet'.

Han vender altså den autonome arkitekturdiskussion på hovedet idet han fastholder denne diskussions adskillelse af arkitekturens 'indre' og 'ydre'. I modsætning til denne diskussion placerer han imidlertid årsagen til adskillelsen i arkitektfaget og ikke i dens ydre omgivelser. Det er arkitekterne og urbanisterne med deres forestillinger om hvad byen burde være der er problemet snarere end byen som fænomen der er mere succesfuld og livskraftig end nogen sinde. Hvor arkitekterne i den autonome arkitekturdiskussion hævder at arkitekturen ikke, eller i hvert fald kun indirekte, kan påvirke arkitekturens 'ydre' påstår Koolhaas i stedet at det er arkitekturens 'indre' konventioner og forestillinger der kan undværes fordi de tilsyneladende hindrer arkitekterne i at reflektere over og handle i forhold til den faktiske virkelighed.

Denne argumentation er naturligvis stærkt polemisk. I modsætning til Stan Allens optimistiske forsøg på at konstruere en egentlig arkitekturteori der understøtter udvekslingen mellem arkitekturens 'indre' og 'ydre' er Koolhaas tekst et 'wake up call' til arkitekterne og deres selvforståelse snarere end et forsøg på at formulere en egentlig arkitekturteori. Det understreges af at Koolhaas og OMAs arkitektoniske praksis ikke er i stand til at give et udtømmende svar på tekstens radikale udfordringer og (heldigvis) indgår i et mere komplekst og nuanceret forhold til den arkitektoniske tradition.

Curving away from deconstructivism

Greg Lynn kan ses som repræsentant for en anden diskussion i forlængelse af firsernes arkitekturdiskussion. I 1993 var han gæsteredaktør af *Architectural Designs* temanummer 'Folding

in Architecture'. Dette nummer, som Lynn gæsteredigerede, markerede et mindre gennembrud for en ny formel arkitektonisk tænkning karakteriseret af kontinuerede foldede former.

Mange af projekterne havde allerede tidligere været publiceret i tidsskrifter som *Assemblage* og *Arch+*, men blev her for første gang præsenteret som en samlet arkitektonisk front tematiseret og teoretiseret i en række ledsagende tekster, hvor Lynns redaktionelle artikel 'The folded, The pliant and The supple' sammen med Jeffrey Kipnis 'Towards a new Architecture' udgør de vigtigste.

Umiddelbart syntes de tidlige halvfemseres interesse for folden som arkitektonisk organiseringsprincip måske ikke at være andet end en formel reartikulering af dekonstruktivismens komplekse formsprog. Et forhold der kunne understøttes af det betydelige personsammenfald mellem de arkitekter der arbejder med foldninger og dekonstruktivisme. Denne indvending kunne også rettes mod Lynn, der er tidligere studerende og medarbejder hos Eisenman.

Imidlertid forsøger Lynn lidt forsigtigt at gøre op med dele af den eisenmanske dekonstruktivismes autonome arkitekturopfattelse. Hans tekst indkredser hvordan den umiddelbart forudgående arkitektur har været optaget af arkitekturens 'komplekse, inkommensurable, differentierede og heterogene kulturelle og formelle kontekster' og har reageret på denne opdagelse på to forskellige måder.¹¹ Dels gennem en reaktionær diskussion der afviser kompleksiteten ved at fremhæve lokalt definerede arkitektoniske udtryk som i neoklassicismen og neomodernismens historiske eller i regionalismens geografiske fokus. Dels gennem en diskussion der uhæmmet har dyrket konflikter og modsætninger. En tilgang der er fremherskende i både den postmodernistiske og dekonstruktivistiske arkitektur og teoretiseres i Venturis 'Complexity and Contradiction in Architecture', Colin Rowe og Fred Koetters 'Collage City' og Mark Wigley og Philip Johnsons 'Deconstructivist Architecture'.

Lynns tekst forsøger at formulere en tredje position der er kontinueret, men ikke reaktionær og som er kompleks, men ikke modsætningsfyldt. Inspireret af topologisk geometri, morfologi, morfogenese, katastrofeteori og forsvars- og hollywoodindustriernes computerteknologi identificerer han en 'post-modsætningsfyldt' strategi karakteriseret af 'glatte transformationer der involverer en indgående integration af forskelle i et kontinueret men heterogent system.' Lynn introducerer begreber som foldning (pliant), udglatning

(smoothing) og viskositet (viscosity) til at beskrive operationer der kan skabe sådanne tilstande.

Hyperindeksikalitet

Lynn forsøger altså at erstatte den forudgående arkitektgenerations interesse for modsætningsfyldt kompleksitet med en ny kompleks kontekstualitet. Karakteren af denne kontekstualitet bliver klarere i Lynns tekst 'New Variations on the Rowe Complex'. Her genlæser Lynn Colin Rowes berømte essay 'The Mathematics of Ideal Villas' fra 1947 i et forsøg på at opdatere nogle af Rowes grundlæggende antagelser.¹²

Rowe analyserer Palladio og Le Corbusiers villaer og viser at den formelle og rumlige organisering af de i øvrigt vidt forskellige villaer kan beskrives ved hjælp af enkle geometriske skemaer. Lynn er interesseret i Rowes forsøg på at opstille en syntaktisk formel skematik. At Rowes analyser samtidig er et vigtigt udgangspunkt for Eisenmans tidlige dekonstruktivistiske projekter gør sikkert ikke eksemplet mindre interessant for Lynn. Det giver ham nemlig anledning til at distancere sig fra Eisenmans arkitektursyn.¹³

Hvor Eisenman dekonstruerer Rowes reduktive geometriske skemaer i et forsøg på at udvikle en kompleks 'kritik' af arkitekturens organiseringsprincipper, foreslår Lynn i stedet at det reduktive opstår af den underliggende geometri snarere end af skemaerne som sådan. Han hævder at skemaerne er baseret på den euklidiske geometri der prioriterer særlige entydigt definerede figurer og således allerede i udgangspunktet er reduktive. Hvis arkitekturen i stedet kunne baseres på en 'aneksakt' geometri der ikke er formelt reduktiv ville geometrien ikke længere etablere et entydigt formelt grundlag og resultatet ville blive en mere formelt mangfoldig arkitektur.

Lynn peger på at topologien kan udgøre sådan et grundlag fordi den er defineret af figurers overfladeegenskaber frem for deres specifikke formelle egenskaber. Han foreslår derfor et arkitektonisk projekt der er baseret på Rowe-inspirerede skemaer og med computeren som det redskab der gør det muligt at håndtere de topologiske geometrier arkitektonisk.¹⁴ Rowes skema er i Lynns forståelse ikke længere en formelt stabil matrix, men i stedet en fleksibel skabelon der kan påvirkes af eksterne faktorer til en specifik formel organisering.

Jeffrey Kipnis har kaldt denne forestilling om at udnytte relationerne mellem arkitekturens materielle organisering

og de informationsstrømme der bevæger sig omkring og igennem den for 'hyperindeksikal'.¹⁵

Med få undtagelser er denne amerikansk baserede diskussion langt mere akademisk orienteret end den hollandske der har udviklet sig i kølvandet på Koolhaas og OMAs arbejder. Bag den gemmer der sig en nyvitalistisk tænkning inspireret af Henri Bergson og især Gilles Deleuze og Felix Guattari; men også af forskellige aktuelle biologiske og systemteoretiske tankegange. Lynn er utvivlsomt den der mest ideologisk (og nok også naivt) har hævdet denne diskussions revolutionerende potentiale; men diskussionens hovedtræk genfindes hos en række andre arkitekter som Foreign Office Architects, Reiser + Umemoto, UN Studio, Ocean og NOX.

Økologi

Den amerikanske arkitekt og teoretiker Michael Speaks har peget på en fælles bestræbelse i Lynns amerikanske og Koolhaas hollandske diskussion.¹⁶ Han identificerer en økologisk forståelse af arkitekturen, hvor arkitekturen opfattes som del af et netværk af gensidigt afhængige organismer. Fra dette perspektiv er arkitekturen en livsform hvis udvikling og overlevelse er afhængig af dens evne til at knytte sig til og udveksle med andre 'livsformer'.

Hos både Allen, Koolhaas og Lynn findes sådanne betragtninger; men med vidt forskellige konklusioner. Lynn og Koolhaas når for eksempel diametralt modsatte konklusioner i deres overvejelser af hvordan arkitekturen og arkitektfagets relation til omgivelserne kan gøres dynamisk.

Koolhaas betragter arkitektfagets magtesløshed overfor udformningen af den fysiske virkelighed med skrækblandet fryd. For ham findes arkitektfagets eneste overlevelsesmulighed i en nødtvungen åbning af arkitekturbegrebet overfor andre fagligheder og erkendelser (om end han altid udtrykker den allerdybeste skepsis overfor arkitekternes evne til at gennemføre denne åbning). I hans tekster er arkitekturen som organiseringsform en særdeles levedygtig organisme der helt uden problemer migrerer ind i det sene tyvende århundredes kaotiske bydannelser og ind i den digitale revolutions virtuelle domæner.¹⁷ Hans skepsis gælder arkitektfaget som han opfatter som langt mindre dynamisk.

Lynn udtrykker en langt større tiltro til arkitektfagets muligheder. Han fastholder en ganske traditionel forståelse af arkitekturen som et geometrisk baseret arbejde med

form og rum; om end han forestiller sig at denne formelle arkitektur vil blive revolutioneret indefra af nye geometrier, redskaber og tværfaglige samarbejder.¹⁸ Mens Koolhaas tilsyneladende mener evolutionen har overflødiggjort arkitektfaget som selvstændig 'organisme' tror Lynn stadig på denne organismes levedygtighed hvis blot dens redskaber bliver bedre til at afspejle og intervenere i det omgivende 'miljø'.

Performance

Allens 'pragmatiske realisme' er som Speaks' 'økologi' et forsøg på at formulere en arkitekturteori baseret på grænserne og udvekslingerne mellem arkitektens 'indre' og 'ydre'. Denne diskussion formuleres i høj grad ved at navigere i forhold til to forudgående arkitekturteoretiske positioner. Dels i forhold til en karikeret fortolkning af den modernistiske arkitekturs teorier med dens forestillinger om at arkitektens funktioner og virkemåder kan fastlægges generelt og objektivt gennem et analytisk arbejde. Dels i forhold til den autonome arkitekturopfattelses forestillinger om at arkitekturen er uafhængig af den omgivende verdens fordringer og normer.

Diskussionen fortsætter den faglige selvrefleksion som den autonome arkitekturopfattelse introducerede og forholder sig skeptisk til de modernistiske arkitekters ubegrænsede tiltro til rationalitet og objektivitet. Samtidig opgiver den aktuelle diskussion imidlertid den autonome arkitekturopfattelses desillusionerede forestilling om at arkitekturen ikke kan tilbyde meget andet end en kritisk diskurs til fordel for en 'varsom optimisme' der igen tror på at arkitekturen spiller en aktiv rolle i verden om end forestillingen om denne rolle er mere ydmyg end modernisternes.

Når Allen i afslutningen af *Theory vs. Practice* foreslår at fokusere på arkitektens 'performance' skal det forstås i dette perspektiv.¹⁹ Her kan begrebet ikke umiddelbart oversættes med ydelse i betydningen målbar effekt og handler altså ikke om at forstå arkitekturen som en størrelse der kan optimeres i forhold til en ideel virkemåde. Allen forstår i stedet begrebet mere dynamisk. Performance handler om arkitektens evne til pragmatisk at udnytte den kontekst og de forudsætninger arkitekturen opstår under men samtidig også om dens evne til at virke tilbage på den kontekst den placeres i. Det er med Allens ord et spørgsmål om hvordan arkitekturen 'fungerer i – og på – verden.'

Denne ambition forsøger Allen at instrumentalisere i artiklen 'Diagrams Matter'. Her beskriver han diagrammet som et abstrakt redskab til at tænke organisation. Det giver en mulighed for at organisere udvekslinger mellem forskellige organisationsformer – fysiske såvel som virtuelle – uden at fastholde forudbestemte formelle konfigurationer.²⁰ Allen forsøger dermed at operationalisere de tidlige halvfemseres diskussion hvor Deleuzes hæmningsløse dyrkelse af koblinger og udvekslinger mellem heterogene domæner afløste firsernes interesse for Derridas dekonstruktivismen.

Denne udvikling forsøger Allen i lighed med en række andre teoretikere nu forståeligt nok at præcisere og instrumentalisere ved hjælp af en pragmatisk inspireret diskussion.

Allens pragmatiske realisme og Speaks økologiske diskussion udvikler arkitekturens styringsredskaber ved at fokusere på udvekslingen mellem 'inde' og 'ude'; men løber dermed også en risiko for at udvikle en form for 'bureaukratisering' af arkitekturen gennem fokuseringen på de organiserende strukturer. Det er denne fare Koolhaas peger på når han udtrykker en skepsis overfor den fornyede interesse for pragmatismen fordi han mener den forsøger at eliminere det irrationelle fra arkitekturen.²¹ Derfor må udfordringen i den fremtidige udvikling af Allens diskussion bestå i en balancegang mellem den nødvendige præcisering og faren for at komme til at gentage modernismens fejlagtige forestilling om at kunne komme til at beherske det ubeherskelige.

Claus Peder Pedersen,
Arkitekt MAA, Ph.d. AAA
claus.peder.pedersen@a-aarhus.dk

Noter

1. "Introduction. Theory vs. Practice" i *Practice. Architecture, technique and representation* Stan Allen. Amsterdam 2000. p. XVI
2. What I proposed is instead a notion of practice flexible enough to engage the complexity of the real, yet sufficiently secure in its own technical and conceptual bases to go beyond the simple reflections of the real as given. Not a static reflection of concepts defined elsewhere – either the codes of professional practice or the dictates of ideologically driven theory – but a rigorous forward movement, capable of producing new concepts out of the hard logic of architecture's working procedures. Practices need to find a realistic conceptual basis from which to cultivate meaningful differences. *ibid.* p. XVI–XVII.
3. "Allgemeiner Instrumentalismus" Stan Allen. *ARCH+* no. 156, maj 2001.
4. Allen refererer til sine studier af først semiotik og typologi hos Anthony Vidler og Mario Gandelsonas og siden af dekonstruktivismen og Frankfurterskolens marxisme hos Michael Hays og Mark Wigley. *Ibid.*
5. "L'architecture dans le boudoir" i *The Sphere and the Labyrinth Avantgardes and Architecture from Piranesi to the 1970s*. Manfredo Tafuri 1987 (Italiensk udgave 1980) Cambridge, Mass.
6. The perceived failure of modern architecture to realize this utopia – either to supersede the nineteenth-century city or to mitigate its destruction after the bombings of the Second World War – became the primary condition confronting the architects of a generation which matured in the early 1960s. Their disillusionment and anger were in direct proportion to modern architecture's failure, as much with its unrealized aspirations – its castle of purity – as with their own sense of loss and the impossibility of return; these feelings were directed at the heroic fathers of modern architecture, both for having been and also for having failed. For Rossi's generation it was no longer possible to be a hero, no longer possible to be an idealist; the potential for such memories and fantasies had been taken away forever. No other generation had to follow such a sense of expectation with such a sense of loss. Cynicism and pessimism came to fill the void created by the loss of

- hope. "Editor's Introduction. The Houses of Memory: The texts of Analogy" Peter Eisenman i *The architecture of the City*, Aldo Rossi. 1982 Cambridge, Mass. P. 4.
7. Eisenman og Rossis næsten traumatiserede tolkning af den senmoderne arkitekturs tilstand var naturligvis ikke eneherskende. Andre forsøgte i højere grad at opdatere og revitalisere den modernistiske arkitektur gennem en mere nuanceret social forståelse som den lidt ældre generation af arkitekter i Team 10 og Focus-gruppen. Andre som den engelske Archigram-gruppe eller Robert Venturi og Denise Scott Brown valgte i stedet at fokusere på en arkitektur baseret på den hedonistiske underholdningsindustri.
 8. "Whatever happened to urbanism" i *S, M, L, XL: Small, Medium, Large, Extra-Large*. Rem Koolhaas & Bruce Mau. Rotterdam, 1995 og "Architectural Curvilinearity." *Architectural Design no. 102 Folding in Architecture*, 1993.
 9. How to explain the paradox that urbanism, as a profession, has disappeared at the moment when urbanization everywhere – after a decade of constant acceleration – is on its way to establishing a definitive, global "triumph" of the urban condition? Modernisms alchemistic promise – to transform quantity to quality through the abstraction and repetition – has been a failure, a hoax: magic that didn't work. "Whatever happened to urbanism?" Rem Koolhaas i *S, M, L, XL* 1995 P. 961
 10. The seeming failure of the urban offers an exceptional opportunity, a pretext for Nietzschean frivolity. We have to imagine 1.001 other concepts of the city; we have to take insane risks; we have to dare to be utterly uncritical; we have to allow deeply and bestow forgiveness left and right. The certainty of failure has long been our laughing gas/oxygen; modernization our most potent drug. Since we are not responsible, we have to become irresponsible: in a landscape of increasing expediency and impermanence, urbanism no longer is or has to be the most solemn of our decisions; urbanism can lighten up, become a Gay Science – Lite Urbanism. What if we simply declare that there is no crisis – redefine our relationship with the city not as it makes but as its mere subjects, as its supporters? More than ever, the city is all we have. *ibid.* p. 971.11 "The folded, The pliant and The supple" *Architectural Design AD Profile 102. Folding in architecture.* p. 8.
 12. New Variations on the Rowe Complex. i *Folds, Bodies & Blobs*. Collected essays. Bruxelles 1998
 13. En mere udfoldet diskussion af Eisenman og Lynns Rowetolkninger kan findes i mit paper: 'Greg Lynns ontologiske topologi' tilgængeligt på <http://www.transform-arkitekter.dk> under 'tekster'.
 14. En række af Lynns artikler er arkitektoniske redskabsdiskussioner der fra et filosofisk-geometrisk udgangspunkt beskriver en udvidelse af rækkevidden af arkitekturens formelle aspekter. Se for eksempel: "Form and Field" *Anywise* Ed. Cynthia C. Davidson New York 1996 eller *Animate Form* Greg Lynn. New York 1999
 15. Even if the details of each of these investigations are different, the basic strategy is the same: develop a primitive of sufficient fluidity that it is able to respond with subtlety to different flows of information, then saturate that primitive with as much information as possible, driving it through and beyond all species of rebroadcasting, beyond meaning, palimpsest, collage, and montage, toward hyperindexical emergence. "Performance Aanxiety?" Jeffrey Kipnis 2G no. 16 2000/IV p. 8
 16. Se "Just there modernism. A fresh new approach" Michael Speaks i *Nine + one* ed. Marijke Kuper Amsterdam 1997 og "It's out there... The formal limits of the American Avantgarde." *Other Spaces. The Affair of the Heterotopia. HDA Dokumente zur Architektur* 10. Graz 1998.
 17. Se Koolhaas tale i forbindelse med overrækkelsen af Pritzker Prize i 2000 (<http://archrecord.construction.com/NEWS/ARTICLES/KOOLHAAS.ASP>) for en diskussion af arkitekturens forhold til det digitale.
 18. More and more, when people ask what kind of architecture these kind of tools would generate, I say less and less capital A architecture. I think of myself more of a subcontractor within a discipline of design than I do as a designer that knows every little nook and Cranny in every single decisions in every one of the projects. "Discussion 5" Greg Lynn i *Anytime* Ed. Cynthia C. Davidson New York 1999. p. 286.
 19. In contrast, practices imply a shift to performance, paying attention to consequences and effects. Not what a building, a text or a drawing means, but what it can do: how it operates in – and on – the world. "Introduction. Theory vs. Practice" p. XXV
 20. Diagrams are not schemas, types, formal paradigms, or other regulating devices but simply place-holders, instructions for action, or contingent descriptions of possible formal configurations. They work as abstract machines and do not resemble what they produce. "Diagrams Matter" Stan Allen. *ANY* no. 23 1998 P. 16
 21. Se "Von Deleuze zu Dewey?" Werner Sewing *Arch+ 157*